

MEMORIALISTICĂ

Ion Dumitrescu

Filele mele de calendar

Joi 11 noiembrie 1993

Știți cum mor frunzele?... Eu credeam că știu, dar nu știam. Le-am călcat în picioare, le-am alungat cu mătura de la poartă și de pe trotuar, l-am văzut pe Dobre-piromanul scăpărând chibritul, am luat în nări fumul de clorofilă, dar tot nu știam cum mor frunzele.

De zece zile a sosit însă Noiembrie. A fost văzut în Cotroceni. Căuta odaie de închiriat pentru o lună, nu mai mult. Era zgribulit, cu brumă-n păr și vântul după el. Târcoleă printre calcanuri, arunca ochii pe ferestre, îl lătrau câinii, agăța trecătorii, mai că nu cerșea. Inflație, foame, dolari, xenofobie... nu găsea uși deschise.

„- Pleacă de-aici, nesuferitule, du-te, scutește-ne! Cată-ți de drum într-altă parte!“ Dintre toți oaspeții care ne vizitează din lună-n lună, Noiembrie (dintr-o îndelungată obișnuință era să-i zic „tovarășul“) e cel mai ciufut, cel mai bădăran, cel mai înăcrit. Când plouă se-mbrânzește-n lapoviță și ninsoare, și-o ține-așa ca Neantr-o-Parte. Când nu plouă, se usucă, îi crapă țărâna și-ți bagă vântul prafu-n ochi.

Uricios e și Martie. Ne morcovește cu Babe și Mucenici, cu tertipuri și capricii. Îi simțim arțagurile-n oase, dar Martie sosește ca mesager al vieții, al speranțelor, al învierii, călifar al Soarelui, care-l trimite înainte-mergător; pe când Noiembrie coboară cu amorțeala, cu disperarea, cu moartea. Vine s-asiste la pobrigania verii, misit al întunericului, maestru al melancoliilor, cavalier al tristelor crepuscule, sol al morții. În Noiembrie, și numai în Noiembrie, mor frunzele. Martie-și grăbește mugurii în întâmpinarea Soarelui, lulie-și tremură frunzișul în dogoarea caniculei, Noiembrie-și îngroapă podoabele ca netrebuincioase. Și jocul de-a moartea și de-a viața rotește de când lumea, și cu el și eu.

Pentru că mi-am dat seama că până la vârsta mea - o mărturisesc - nu știu cum mor frunzele, m-am instalat la fereastră - nu la oricare, la fereastra dinspre Grădină. Vizavi, peste stradă, de-a lungul gardului, se răsfață într-un meterez viu frunzișul teilor și arțarilor. Fac semn gândurilor.

Filosofia a-nceput din momentul când *homo sapiens* s-a așezat lângă foc, după o zi de trudă. A scormonit vreascurile, a suflat în cărbuni și s-a-ntrebat de

unde vin scânteile, de unde - fumul, ce caută el în valea asta, de unde vine, ce vrea, unde merge?... Cine e?...

În dimineața de astăzi, filosofia mea e simplă, puerilă, ridicolă dacă țineți: vreau să mă lămuresc cum mor frunzele. Nu vreau știință, nu laborator, nu fotosinteze, nu teorii... Vreau să văd cu ochii mei cum mor frunzele, cum trec în neființă, fiindcă de ce mor, n-o să aflu niciodată.

Cum mor oamenii mai știu câte ceva, dar de ce mor, n-am știut, nu știm și nu vom ști niciodată. Ar trebui să știm mai întâi de ce se nasc, de ce trăiesc, și nu știm. Dacă dumneavoastră știți cumva, spuneți-mi și mie!

Deocamdată stau la fereastră și mă minunez de galbenul arțărilor. Ce aur, ce nestemate!... Soare condensat, vibrație, mister al luminii!... A-nceput de-acum două săptămâni cu nuanțe de verde spre galben, apoi de galben spre mai galben și tot mai galben, până la frenezie. A venit apoi ploaia cu pensula, și prietenii mei din Grădină au îmbrăcat caftanele de brocart pentru vernisajul de toamnă. O repetiție generală cu reflectoarele-n plin am văzut ieri către seară, când soarele roșietic a tras o tușă incandescentă peste galbenul muiat. Pentru asta mă ațin la fereastră și filosofez. E liniște-n împărăția mea. Cât prind cu ochii, verdele pălește în fața galbenului, lumina se cerne în fâșii printre ramuri, neclintirea mă fascinează. Stau de-o jumătate de oră cu ochii pe nemișcarea galbenă, când deodată un șfichi de vânt se-ncaieră-n arțari. Șocul cutremură frunzișul, snopuri de frunze răscolite coboară-n tumb pe trotuar. Puțin le-a lipsit. Erau moarte. Se ținuseră de trunchiul viu în codițe plăpânde. Le-a fost destul o zgâlțâitură. Începusem să filosofez, când a dat buzna un al doilea vârtej, mai impertinent, mai categoric. Poloage de frunze desprinse din rămurele se-ntind inerte pe gard, pe trotuar, la rigolă, un stol se zbânțuie-n spirale și s-așează lângă poartă. Rămân crengile goale, ca oasele înnegrite.

Așa mor frunzele, în Noiembrie, după ce îmbracă podoaba aurită, după ce s-alintă în ultimele raze... Apoi le smulge și le călătorește vântul.

Lin, pe nesimțite, din cerul gri cu ape stătute, încep să se desprindă fulgii mari, ca petale albe-mprăștiate. Coboară în pânze din ce în ce mai dese, dansează, se-nvârtesc în tumb grațioase, sărută frunzele rămase, se-mbrățișează și pornesc împreună. Deasupra s-a prins un lințoliu imaculat, ca ștergarul care se dă peste morminte. Până mâine, stratul de nea de-o palmă va înghiți amintirea splendorii de-odinioară.

Așa mor frunzele, așa mor și oamenii, mi-am zis, și-am închis fereastra...

Miercuri 11 februarie 1987

Un reporter de la Radio mă conversează despre suita din *Munții Retezat*. Vrea ca interviul „să-nvioreze audiția“. „Bine“ - i-am zis -, și-am început: „În 1956 am

compus muzica unui prea frumos film - *Munții Retezat*, realizat de Paul Călinescu. Imaginea mă fascinasese, muzica am scris-o cu amor. Din partitură am extras apoi o suită simfonică, pe care Editura Muzicală a tipărit-o, Orchestra Radio - cu Iosif Conta - a cântat-o și-a înregistrat-o, iar Electrecordul a tras-o pe disc. În prefața partiturii am scris:

„Masiv de piscuri și custuri, de stânci goale, fulgerate, de circuri, văi și ape, tăuri și grohotișuri, peste care zboară vulturii... Împărăție a codrilor adânci, a pajiștilor verzi, a molidișurilor și jnepenișurilor... Paradis al florilor, fluturilor și păsărilor, al urșilor, râșilor și caprelor negre... Cumpănă de granit între Oltenia și Țara Hațegului, unde s-a zămislit neamul românesc“...

„- Nu mai adaug nimic,“ - i-am zis - „să lăsăm muzica să vorbească!“... (Între timp, mi-am adus aminte și de alte lucruri, și-am continuat într-o *Filă de calendar*).

Se pare că *Suita* place, fiindcă nu de puține ori o aud difuzată în emisiunile simfonice, sau folosită ca fundal în diverse ocazii, potrivite sau nepotrivite. Și mai aflu că de la o vreme e preferată în concertele simfonice ale filarmonicilor din țară.

Dar, eu am scris odinioară și mai cu amor pentru un film tot al lui Paul Călinescu, *Grădinile Capitalei* - prima între muzicile mele cinematografice. Nu m-am întrebat până azi cum ajuns „pionier“ al unui gen, care în muzica noastră de-abia debuta. Hai să mă-ntreb astăzi:

De mai multă vreme terminasem cu Teatrul Național și mă ocupam cu alte treburi muzicale, când m-am pomenit mărșăluind câțiva ani buni, laolaltă cu echipele de filmare. Mă-ntreb acum, după ce am încetat de mult comerțul cu cinematografia, și încerc să răspund:

Întâi, pentru că rămăsesem cu reputația compozitorului de teatru, gata oricând să sublinieze cu orchestra o acțiune, o idee, o imagine. În al doilea rând, pentru că nu erau prea mulți confrăți dispuși - sau mai corect spus, calificați - să facă față genului.

Cred însă că am ajuns la film grație întâmplării. Pe atunci, muzică de film scria numai Paul. Umpluse filmoteca Oficiului Național de Turism. La un moment dat se săturase probabil, și *Grădinile Capitalei* mi le-a trecut mie. Pelicula era o plimbare fascinantă prin parcurile Bucureștiului, în paradisul unei primăveri înflorite, cu peluzele smălțate de pansele și aleile albe-nsorite, cu magnoliile, castanii, glicinele și lalelele în erupție, cu cer mult, ochiuri de apă, lebede, bărci, amorezi, găze, căței, copii, o aversă cu șiroaie și clăbuci, și o după-ploaie proaspătă, gâlgâind de seve. M-a prins, m-a emoționat, i-am dat drumul, melodiile proceau, de orchestrații nu duceam lipsă, fiindcă de-a lungul multor ani, în teatru, mă exersasem cu tot felul de experiențe. În afară de unele cazuri, când lucram cu o orchestră aproape simfonică, trebuia să folosesc formații, care niciodată nu erau aceleași. Cum să măriți o trompetă cu un oboi, câteva viori și-un trianghel, cum să scrii un solo de violoncel cu doi tromboni și-o harpă, sau un flaut, un contrabas și-o celestă?... Le scriam, și după ce le ascultam, trăgeam concluziile și băgam în tașca

profesională învățăminte pentru mai târziu. Începeam, deci, să scriu pentru film, căutând în lada cu scule pe cele mai potrivite. Și se pare că le-am nimerit, fiindcă muzica la *Grădinile Capitalei* a plăcut, și în scurtă vreme m-am văzut împărțit cu lăcomie între regizorii care-și puneau speranțe în muzică. Succesul s-a soldat cu o nouă reputație: „compozitor de film“, iar când prin 1950 se-nfiripa cinematografia română și-ncepuse turnarea filmelor de lung metraj, m-a găsit pe teren, gata pentru întrebuițare. Și cum Paul nu mai scria, am rămas un timp singur. Compuneam, dirijam, imprimam, fonotecam.

Am scris atunci film după film, dar nici unul nu mi-a oferit plăcerea primului amor. De astă-dată peliculele puneau alte probleme, cereau o altfel de muzică. Efuziunile lirice nu-și mai găseau locul, nu mă mai simțeam acasă. Trebuia să izbucnesc în încleștări dramatice, în **strappate** și **tremolo**-uri, să desfund timpanii, să protestez cu trombonii, să mlădiez intonațiile cântecului de mase și să zâmbesc foarte rar și de scurtă durată, în secvențe lirice. Nu, nu mai era de mine! Începuse munca forțată, ca la teatru, dar nu mai aveam încotro. Mă angajasem, o luasem în serios, trebuia să dau înainte. De-abia mă lecuisem de gustul amar, după ani de muzică pentru scenă. De la o zi la alta - altceva, mereu altceva: „o canțonetă pentru Aurel Munteanu“, ...“ o melodioară pentru Ofelia“, ...“o uvertură pentru *Uncheașul Sărăcilă*“, ...“un fundal pentru duelul din *Hamlet*“, ...“o romanță s-o cânte coana Sonia“, ...“un *passo-doble* să danseze Zimniceanca“, un cor, un cântec de beție, un vals amoros, un menuet, un marș, surle și tobe pentru dramele istorice, muzici pentru dansurile lui Iris Barbura, Vera Ciortea, Oleg Danovski, Floria Capsali...

„- looane“, - striga din fundul sălii Victor Eftimiu - „o arie pentru *Oedip*, s-o fluiere spectatorii, să răsunе *Sfântu' Sava!*“

Mă-mpărțisem destul între două săli și între toți regizorii și autorii dramatici din lume, ca să-mi doresc o vacanță prelungită. Și-acum reîncepeam calvarul de odinioară.

„- Un cântec satiric, șugubăț, să-mpungă în bogătani înrăiți, poftim, scrie-l loane!“... L-am tot amânat, până când într-o dis-de-dimineată mi s-a prezentat la ușă Capoianu, angajat atunci la Cinematografie:

„- Maestre loane, dă-mi cântecul, că nu plec de-aici! Azi trebuie înregistrat. lese scandal, mă dau ăia afară!“

„- Da-te-ar... dar nu din cauza mea! Stai aici!“

A stat vreun ceas, iar eu i-am scris cântecul. L-a luat, a fugit, l-a dichisit cu un taraf, l-au înregistrat și s-a cântat la nunta chiaburului (chiaburul era Liviu Ciulei). Apoi, caravana cu filmul a plecat în deplasare și cântecul a fost semănat în toată țara. Încet, încet s-a strecurat și s-a pierdut în popor. Cine-ar mai crede c-a fost scris de mine?... După un timp, o echipă a Institutului de Folclor l-a cules pe teren, prin Muscel, și l-a adus acasă. Poporul are legile lui. Oferă cu mărinimie și ia fără să-ntrebe. Lui Stravinski îi trebuia o melodie pentru flașnetă din *Petrușka*. A găsit-o, a șfichiuit-o și i-a dat drumu-n lume. Într-o zi s-a prezentat un compozitor cu partitura: *Jambe de bois* avea autor. Fusesse cântat pe vremuri în cabaretele

Parisului și devenise bun comun, anonim. Până astăzi, flașeta defalcă o cotă din drepturile de autor, convenite baletului...

Am auzit anul trecut *Mărăcinul*, difuzat la Radio ca „din repertoriul Irinei Loghin“. Am întâlnit-o:

„- De unde-l știi?“

„- Ooo, de mult, de mult, e-un cântec vechi, pe care mi-l cânta bunica...“

(Ce bunică?... Dar, jur că e scris pe de-a-ntregul de mine și că, deși m-am ținut să nu semene cu nici un alt cântec popular, seamănă cu toate și cu nici unul.)

Și, mai mi-aduc aminte de-o snoavă, dar nu e. Uite-l pe profesorul Brăiloiu, pe teren în curtea regimentului. În fiecare toamnă când veneau recruții, deschidea campania de culegeri, în căutarea de trufandale sosite din toate colțurile țării. Uite-l cu un informator, încă în cioareci și pălărie rotundă. Dă-i în sus, dă-i în jos, se opintea de-un sfert de oră ficioru-n pâlnia fonografului.

„- Straniu... oligocordic... prepentatonic, dac, get, străromân... De unde-știi, băiatule, de la cine l-ai auzit?“

„- Apă' că no, domnișorule, io iacă-l știi, că l-om fo' cântat în cor, la partea aia de giosu, că am voacea-ngroșată!“...

Snoava făcea parte din repertoriul profesorului Brăiloiu și mă mir că Harry Brauner a uitat s-o treacă pe numele lui...

.....Așa cu *Munții Rêțezat*. A fost ultima muzică de film pe care am scris-o cu amor... Despre celelalte povestite mai sus, n-am vorbit reporterului de la Radio...